บทที่ 3
กฎหมายกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

1. การหมั้น

1.1 เกณฑ์อายุและการได้รับความยินยอม

การจะเป็นคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่นั้น กฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องได้มีการหมั้นมาก่อน คู่สมรสจึงสามารถทำการสมรสโดยไม่ต้องทำการหมั้นก็ไม่มีผลกระทบความสมบูรณ์ของการสมรสนั้น แต่หากชายและหญิงต้องการทำการหมั้นกันก่อน ชายและหญิงนั้นจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายได้กำหนดไว้ด้วย มิเช่นนั้นการหมั้นดังกล่าวก็มิอาจบังคับระหว่างกันได้

โดยกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุของชายและหญิงที่จะทำการหมั้นไว้ตามมาตรา 1435 บัญญัติไว้ว่า "การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว

การหมั้นที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติวรรคหนึ่งเป็นโมฆะ"

จะเห็นได้ว่าในเงื่อนไขเรื่องของอายุนี้กฎหมายไม่ได้ใช้เกณฑ์การบรรลุนิติภาวะ เช่นนี้แม้จะยังคงเป็นผู้เยาว์อยู่ ผู้เยาว์นั้นก็สามารถทำการหมั้นได้ โดยหากอายุของชายหญิงคู่หมั้นไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ ตามที่กฎหมายกำหนดการหมั้นนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ เพราะเหตุเกณฑ์อายุชายและหญิงคู่หมั้นนั้นถือเป็นสาระสำคัญแห่งความสมบูรณ์ของการหมั้น

แม้ชายและหญิงจะมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ แต่หากยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ แม้กฎหมายจะให้ทำการหมั้นได้ แต่ก็มิอาจทำการหมั้นได้โดยลำพัง ด้วยเหตุยังถือว่าเป็นผู้เยาว์อยู่ จึงต้องขอความยินยอมและได้รับความยินยอมจากบิดามารดา

หรือผู้ปกครองเสียก่อนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1436 บัญญัติว่า "ผู้เยาว์จะทำการหมั้นต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังต่อไปนี้

(1) บิดาและมารดา ในกรณีที่มีทั้งบิดาและมารดา

(2) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่บิดาหรือมารดาตาย หรือถูกถอนอำนาจปกครองหรือไม่อยู่ในสภาพหรือฐานะที่อาจให้ความยินยอมหรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความจากมารดาหรือบิดาได้

(3) ผู้รับบุตรบุญธรรมในกรณีที่ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรม

(4) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลซึ่งอาจให้ความยินยอมตาม (1) (2) และ (3) หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวถูกถอดอำนาจปกครอง

การหมั้นที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมดังกล่าวเป็นโมฆียะ"

ดังนั้นบุคคลที่ผู้เยาว์จะต้องขอความยินยอมก่อนทำการหมั้นตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้คือ

ก) บิดาและมารดาในกรณีที่ทั้งคู่ยังมีชีวิตอยู่เพราะทั้งบิดาและมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองอยู่

ข) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่บิดาหรือมารดาตายหรือถูกถอดถอนอำนาจปกครอง เป็นกรณีเช่นว่าพ่อหรือแม่ถูกศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

ค) หากผู้เยาว์นั้นมีฐานะเป็นบุตรบุญธรรมบุคคลใดก็ต้องไปขอความยินยอมจากผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะนับตั้งแต่วันที่ผู้เยาว์ไปเป็นบุตรบุญธรรมอำนาจปกครองของบิดามารดาย่อมหมดไป ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแทน

ง) ผู้ปกครอง ในกรณีไม่มี บิดาและหรือมารดา หรือผู้รับบุตรบุญธรรมหรือมีบุคคลเหล่านี้อยู่ แต่บุคคลเหล่านี้ถูกถอดถอนอำนาจปกครอง ถึงแก่กรรม มีการเลิกรับบุตรบุญธรรม จึงมีการตั้งผู้ปกครองขึ้นมาโดยผู้ปกครองนั้นอาจถูกตั้งโดยพินัยกรรมของพ่อแม่ หรือโดยศาลตั้งจากคำร้องขอของญาติผู้เยาว์นั้นหรือจากอัยการก็ได้

จ) ในกรณีที่ผู้เยาว์นั้นเกิดจากมารดาซึ่งมิได้จดทะเบียนกับบิดา กฎหมายถือว่าผู้เยาว์นั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นตัวมารดาเท่านั้นที่เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองโดยไม่ต้องไปขอจากบิดาอีก แต่ถ้าได้มีการจดทะเบียนรับรองบุตรจากบิดา หรือมีคำพิพากษาว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นบิดาก่อนการหมั้น อย่างนี้ชายนั้นย่อมถือเป็นบิดาที่ชอบกฎหมาย ผู้เยาว์ก็ต้องไปขอความยินยอมจากบิดามารดาทั้งคู่

การหมั้นที่ผู้เยาว์ทำไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวการหมั้นนั้นจะตกเป็นโมฆียะ

หลักการขอความยินยอมนี้ใช้เฉพาะกรณีที่ผู้เยาว์ทำการหมั้นเท่านั้น ชายหญิงที่บรรลุนิติภาวะแล้วเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้วไม่จำต้องขอความยินยอมจากผู้ใดอีก จึงสามารถทำการหมั้นได้โดยลำพังตนเอง

1.2 ของหมั้น

นอกจากหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุและความยินยอมแล้ว ด้วยเหตุที่การหมั้นถือได้ว่าเป็นสัญญาลักษณะหนึ่ง กฎหมายจึงได้กำหนดให้ของหมั้นเป็นเงื่อนไขแห่งความสมบูรณ์ของสัญญาหมั้นด้วย

ลักษณะของของหมั้น ตามมาตรา 1437 บัญญัติว่า "ของหมั้นเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนให้แก่หญิงเพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น"

ดังนั้นของหมั้นย่อมต้อง

1) เป็นทรัพย์สิน กล่าวคือ จะเป็นวัตถุที่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างก็ได้ขอให้อาจมีราคาและถือเอาได้

2) เป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่หญิง

3) ของหมั้นต้องให้ไว้แก่หญิง กล่าวคือ จะต้องมีการส่งมอบให้กันในเวลาทำสัญญาหมั้น และหญิงต้องได้รับไว้แล้ว โดยของหมั้นนั้นจะตกเป็นสิทธิ์ของหญิงนั้น

เช่นนี้จะเห็นได้ว่าทรัพย์สินใดอันจะถือเป็นของหมั้นตามกฎหมายนั้นจะต้องได้ปรากฏว่าฝ่ายชายได้มีการมอบของหมั้นให้แก่หญิงกันอย่างแท้จริงด้วย หากเป็นกรณีที่ฝ่ายชายเพียงแต่สัญญาว่าจะมอบทรัพย์สินให้ในอนาคต หรือเพียงแต่ทำสัญญากู้ให้ไว้ ย่อมมิใช่ของหมั้น หญิงนั้นย่อมมิอาจฟ้องเรียกทรัพย์นั้นหรือเรียกเงินตามสัญญากู้นั้นได้

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าการหมั้นเป็นการสัญญาว่าชายกับหญิงจะสมรสกัน ดังนั้นชายและหญิงคู่หมั้นจึงต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อการจะเป็นคู่สมรสที่ดีในอนาคตด้วย ดังนั้นหากคู่หมั้นปฏิบัติตนไม่เหมาะสมเป็นการกระทำชั่วอย่างร้ายแรงของคู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดสิทธิให้คู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งนั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นและเรียกค่าทดแทนได้ด้วยโดยหากหญิงนั้นเป็นผู้ผิดสัญญาหมั้นก็จะต้องคืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชาย และเมื่อมีการหมั้นแล้วต่อมามีเหตุอันจะทำให้ไม่สามารถสมรสกันได้ ไม่ว่าจะเพราะเหตุผิดสัญญาหมั้นหรือมีการบอกเลิกสัญญาหมั้นก็ตาม คู่หมั้นก็มิอาจร้องขอให้ศาลบังคับให้มีการสมรสได้

2. การสมรส

2.1 สินสอด

การสมรสนั้นเป็นการตกลงระหว่างชายหญิงที่จะอยู่กินฉันสามีภริยา โดยการจดทะเบียนรับรองสถานะความเป็นสามีภริยาตามกฎหมายโดยตามกฎหมายนั้นมิได้กำหนดว่า ต้องมีการหมั้นก่อนจึงจะสมรสได้ ดังนั้นการสมรสจึงทำได้โดยไม่จำเป็นต้องมีสัญญาหมั้นก่อนแต่อย่างใด อีกทั้งการหมั้นมิใช่สาเหตุที่จะให้ศาลบังคับให้สมรสและในการสมรสนั้นกฎหมายมิได้บังคับให้ต้องมีสินสอดดังเช่นการหมั้นที่ถือว่าของหมั้นนั้นเป็นสาระสำคัญแห่งสัญญาหมั้น เพราะกฎหมายถือว่าการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายก็คือการจดทะเบียนสมรส

สินสอดเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงแล้วแต่กรณีเพื่อตอบแทนการที่หญิงยินยอมสมรส สินสอดนี้กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นกรณีที่ฝ่ายชายให้แก่ฝ่ายหญิงมิได้ให้แก่ตัวหญิงนั้น ถ้าไม่มีการสมรสโดยมีสาเหตุมาจากฝ่ายหญิงฝ่ายชายย่อมเรียกสินสอดคืนได้

สินสอดนั้นจะส่งมอบให้แก่ฝ่ายหญิงเมื่อใดก็ได้ไม่ว่าจะได้ส่งมอบให้ไว้ตั้งแต่ก่อนหมั้น ขณะหมั้นหรือแม้แต่ทำสัญญาไว้ว่าจะให้สินสอดกันภายหลังสมรสแล้วก็ได้ และในกรณีเช่นนี้หากชายผิดสัญญาไม่ส่งมอบสินสอดตามที่ตกลงไว้กับฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงย่อมฟ้องร้องบังคับเรียกสินสอดจากฝ่ายชายได้

ข้อสังเกต การที่ชายและหญิงเพียงแต่ประกอบพิธีแต่งงานเพื่ออยู่กินกันตามประเพณี โดยไม่มีเจตนาจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมาย เงินและทรัพย์สินที่ฝ่ายชายมอบให้แก่ฝ่ายหญิง จึงมิใช่ของหมั้นและสินสอดตามกฎหมายแม้จะมีการหมั้นกันตามประเพณีและส่งมอบทรัพย์สินให้แก่กันในขณะที่หญิงอายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ ก็มิใช่ข้ออ้างที่ฝ่ายชายจะเรียกเงินนั้นคืนได้[1]

2.2 เงื่อนไขในการสมรส

ในการสมรสนั้นกฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่

2.2.1 เงื่อนไขการสมรสซึ่งหากมีการฝ่าฝืนอาจถูกศาลพิพากษาว่าเป็นโมฆะเงื่อนไขดังกล่าว มี 4 ประการ

2.2.1.1 สมรสกับบุคคลวิกลจริตหรือบุคคลไร้ความสามารถตามคำสั่งศาล

2.2.1.2 สมรสกับญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา หรือกับพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดา

---

[1] คำพิพากษาฎีกาที่ 1117/2535.

2.2.1.3 สมรสโดยปราศจากความยินยอมของชายหญิงคู่สมรส การสมรสเป็นเรื่องเฉพาะตัวที่ต้องอาศัยความสมัครใจยินยอมอย่างแท้จริง เหตุนี้การจดทะเบียนสมรสกันหลอก ๆ โดยไม่มีเจตนาที่จะอยู่กินกันฉันสามีภริยา เช่น จดทะเบียนเพื่อให้ได้สัญชาติหรือจดทะเบียนให้ได้สิทธิ์พักอาศัยของทางราชการ ย่อมถือว่าเป็นการสมรสโดยปราศจากความยินยอม

2.2.1.4 สมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ กล่าวคือ การจดทะเบียนสมรสซ้อน

2.2.2 เงื่อนไขสมรสซึ่งหากมีการฝ่าฝืนอาจถูกศาลเพิกถอนด้วยเหตุโมฆียะ

2.2.2.1 ชายและหญิงจะต้องมีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

2.2.2.2 ผู้เยาว์ที่ทำการสมรสโดยมิได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยกฎหมายจำกัดไว้เฉพาะบุคคลที่อาจให้ความยินยอมไว้เช่นเดียวกับกรณีการหมั้น

2.2.2.3 การสมรสโดยสำคัญผิดตัวคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง

2.2.2.4 สมรสโดยถูกกลฉ้อฉลถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลนั้นก็จะไม่ทำการสมรสเป็นการใช้อุบายหลอกลวงให้อีกฝ่ายทำการสมรสนั้นเอง หากเมื่อนำข้อความที่หลอกมาพิจารณาว่าหากไม่ลวงกันแล้วอีกฝ่ายคงไม่ตัดสินใจสมรสด้วย กรณีบุคคลภายนอกทำกลฉ้อฉลการสมรสไม่เป็นโมฆียะ หากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้รู้เห็นด้วย

2.2.2.5 สมรสโดยถูกข่มขู่อันถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีการข่มขู่นั้นจะไม่ทำการสมรส กล่าวคือ การข่มขู่ที่จะทำให้การสมรสตกเป็นโมฆียะนั้นจะต้องมีการข่มขู่ที่จะให้เกิดภัยอันใกล้จะถึงและร้ายแรงถึงขนาดเป็นเหตุที่จะจูงใจให้ผู้ถูกข่มขู่ต้องกลัว

การข่มขู่ที่เกิดขึ้นโดยบุคคลที่สามแม้ตัวคู่สมรสอีกฝ่ายจะไม่รู้ไม่เห็นด้วยก็ทำให้การสมรสนั้นเป็นโมฆียะเนื่องจากข่มขู่นั้นมีผลบีบบังคับให้ต้องแสดงเจตนาสมรสแต่เพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้กฎหมายครอบครัวยังมีบทบัญญัติซึ่งมีลักษณะเป็นข้อห้ามนายทะเบียนมิให้ทำการสมรสให้ แต่ไม่มีลักษณะเด็ดขาด คือไม่มีผลเป็นโมฆะหรือโมฆียะ โดยหากมีการฝ่าฝืนการสมรสนั้นยังมีผลสมบูรณ์ ข้อห้ามดังกล่าวได้แก่

(1) ผู้รับบุตรบุญธรรมจะสมรสกับบุตรบุญธรรมของตนไม่ได้ แต่ในกรณีที่มีการสมรสฝ่าฝืนดังกล่าว การรับบุตรบุญธรรมย่อมเป็นอันยกเลิกไปโดยการสมรสดังกล่าวยังคงมีผลสมบูรณ์

(2) หญิงที่สามีตายหรือที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยประการอื่นจะทำการสมรสใหม่ได้จนกว่าระยะเวลา 310 วัน ได้ผ่านพ้นไปนับตั้งแต่วันสิ้นสุดแห่งการสมรส เว้นแต่

1) คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้น
2) สมรสกับคู่สมรสเดิม
3) มีใบรับรองแพทย์ว่ามิได้ตั้งครรภ์
4) มีคำสั่งศาลให้สมรสได้

หากแม้ฝ่ายหญิงฝ่าฝืนข้อห้ามนี้ การสมรสดังกล่าวยังคงมีผลสมบูรณ์ และกฎหมายให้สันนิษฐานว่าเด็กที่คลอดภายใน 310 วันนับตั้งแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลงเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายที่เป็นสามีคนใหม่

ชายหญิงที่อยู่กินด้วยกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกันแม้ว่าจะอยู่กินกันนานเพียงใดก็ตาม กฎหมายยังคงถือว่าไม่มีการสมรสเกิดขึ้น ชายหญิงนั้นจึงมิใช่คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจะมีผลว่ากฎหมายมิได้รับรองสถานะของชายหญิงนั้นอันอาจส่งผลทางกฎหมายในลักษณะอื่นได้ เช่น จะไม่มีสิทธิรับมรดกของอีกฝ่ายหนึ่งในฐานะทายาทโดยธรรมได้

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา

ในการอยู่ร่วมกันนี้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ 2 ลักษณะคือ

2.3.1 ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสามีภริยา

2.3.1.1 ต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา หมายความว่า ต้องกินอยู่หลับนอนในเรือนเดียวกันและมีความสัมพันธ์ทางประเวณีกัน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ใช้ชีวิตดังกล่าวหรือบกพร่องในความสัมพันธ์ส่วนตัว อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

ข้อยกเว้นสำหรับกรณีที่ไม่ต้องอยู่ร่วมกันได้แก่กรณีที่การอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือทำลายความผาสุกอย่างมากของสามีหรือภริยา ฝ่ายที่ต้องรับอันตรายหรือความเสียอาจร้องต่อศาลขอให้อนุญาตให้ตนแยกกันอยู่ต่างหากเป็นการชั่วคราวในระหว่างเหตุนั้น ๆ ยังมีอยู่ได้

2.3.1.2 สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะแห่งตนหน้าที่เป็นหน้าที่ทั้งสองฝ่าย หาใช่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ โดยพิจารณาความสามารถในการทำงานหารายได้ตลอดจนฐานะในทางทรัพย์สินของแต่ละฝ่าย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะและมีความสามารถที่จะช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูได้ แต่ไม่ปฏิบัติอาจถึงขนาดถูกฟ้องหย่าได้

2.3.1.3 หน้าที่การเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีที่ฝ่ายหนึ่งถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ เป็นหน้าที่ตามกฎหมาย ด้วยเหตุที่เป็นคู่สมรสย่อมมีความใกล้ชิดในทางส่วนตัวและรู้ถึงกิจการทรัพย์สินในระหว่างกันเป็นอย่างดีจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการทำหน้าที่เป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แล้วแต่กรณี

2.3.2 ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สิน

เบื้องแรกที่ต้องทำความเข้าใจก็คือ การแบ่งแยกประเภทของทรัพย์สินออกเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส เนื่องจากมีผลต่อคู่สมรสในการจัดการทรัพย์สินและเมื่อการสมรสสิ้นสุดลงไม่ว่าด้วยการตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยายังอาจกำหนดเป็นพิเศษโดยสัญญาก่อนสมรสหรือสัญญาระหว่างสมรสได้อีกด้วย

2.3.2.1 สินส่วนตัว ได้แก่ทรัพย์สินดังต่อไปนี้

1) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส กล่าวคือทรัพย์สินทุกชนิดที่ชายหญิงมีอยู่หรือได้มาก่อนวันจดทะเบียนสมรส

2) ที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะหรือเครื่องมือเครื่องใช้จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แม้ทรัพย์สินดังระบุนี้จะได้มาหลังวันจดทะเบียนสมรสก็ต้องถือว่าเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น เช่น เครื่องทองรูปพรรณ เครื่องเพชรและเครื่องประดับอื่น ๆ คือ สร้อยคอ สร้อยข้อมือ แหวน เข็มขัดนาก ซึ่งเป็นของภริยามีราคาไม่มากนักเป็นเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะแม้ได้มาโดยสามีเป็นผู้หามาให้หรือภรรยาหามาเองในระหว่างสมรสก็ยังคงเป็นสินส่วนตัวของภริยา

3) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือโดยการให้โดยเสน่หา แม้จะเป็นการได้มาในระหว่างสมรส แต่กฎหมายก็ให้ถือเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายที่ได้มา ทั้งนี้โดยมีเหตุผลว่าการได้รับทรัพย์สินมาในลักษณะนี้ผู้ให้และผู้รับย่อมจะต้องมีความผูกพันกันไม่ทางสายโลหิตก็ทางมิตร เหตุนี้หากไม่ได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นในพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ผู้ให้ย่อมเจตนาให้ผู้รับเป็นทรัพย์สินส่วนตัวมากกว่า

4) ที่เป็นของหมั้น ของหมั้นย่อมตกเป็นสิทธิ์แก่หญิงเมื่อได้ทำการหมั้นแล้ว และตกเป็นสิทธิแก่หญิงในฐานะที่เป็นสินส่วนตัว

คู่สมรสฝ่ายใดเป็นเจ้าของสินส่วนตัวก็มีอำนาจจัดการสินส่วนตัวของตนไปได้โดยลำพัง คู่สมรสอีกฝ่ายไม่มีอำนาจเข้าเกี่ยวข้อง

2.3.2.3 สินสมรส ได้แก่ทรัพย์สินดังต่อไปนี้

1) ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส กล่าวคือทรัพย์สินทุกชนิดหลังที่คู่สมรสได้มาหลังวันจดทะเบียนสมรสไม่ว่าจะเป็นเงินเดือนโบนัส เบี้ยเลี้ยง เงินรางวัลที่ได้หรือจากการถูกล็อตเตอรี่

2) ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือเมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าเป็นสินสมรสต้องมีการระบุชัดแจ้งในพินัยกรรมหรือในเอกสารการให้ระบุให้ทรัพย์สินนั้นเป็นสินสมรส

3) ดอกผลของสินส่วนตัว เป็นผลของกฎหมายครอบครัวอันมีลักษณะพิเศษ โดยปกติเจ้าของทรัพย์ย่อมมีสิทธิได้ดอกผลจากทรัพย์สินที่ตนเองเป็นเจ้าของอยู่ แต่ที่กฎหมายกำหนดเช่นนี้ก็เพื่อให้คู่สมรสแต่ละฝ่ายสละส่วนที่เกินจากทรัพย์ส่วนตัวมาเป็นกองกลางเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวร่วมกันให้กองสินสมรสเพิ่มมากขึ้น

นิติกรรมบางประเภทเกี่ยวกับสินสมรส สามีภริยาต้องจัดการร่วมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 1476 ดังต่อไปนี้

(1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้

(2) ก่อตั้งหรือกระทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์

(3) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกิน 3 ปี

(4) ให้กู้ยืม

(5) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานานุรูปของครอบครัวเพื่อการกุศลเพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ศีลธรรมจรรยา

(6) ประนีประนอมยอมความ

(7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย

(8) นำทรัพย์สินไปเป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าหน้าที่พนักงานหรือศาล

การจัดการสินสมรสนอกจากกรณีที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่งสามีหรือภริยาจัดการได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้คู่สมรสจัดการร่วมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งในนิติกรรมบางประเภทเกี่ยวกับสินสมรส แต่หากเป็นกรณีนอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 1476[1] คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมสามารถจัดการสินสมรสนั้นได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งแต่อย่างใด เช่น การโอนสิทธิการเช่า การทำสัญญาค้ำประกันหนี้ของบุคคลอื่น เป็นต้น

แต่หากคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้กระทำนิติกรรมดังกล่าวข้างต้นนี้ไปฝ่ายเดียวโดยไม่ขอความยินยอมเช่นนี้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้[2] เว้นแต่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งหากไม่ต้องการเพิกถอนก็อาจให้สัตยาบันแก่นิติกรรมนั้น นิติกรรมนั้นก็สมบูรณ์ หรือในขณะทำนิติกรรมนั้นบุคคลภายนอกได้กระทำโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน

โดยในการจะฟ้องขอให้เพิกถอนนั้นจะต้องฟ้องภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ได้รู้เหตุอันเป็นมูลให้เพิกถอนหรือภายใน 10 ปีนับแต่วันที่ได้ทำนิติกรรมนั้น และนิติกรรมใดที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้จัดการไปโดยลำพังแม้จะเป็นกรณีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 1476 ตราบใดที่ศาลยังไม่มีคำสั่งให้เพิกถอนนิติกรรมนั้นยังคงมีผลผูกพันกันตามกฎหมาย

---

[1] บทบัญญัติมาตรา 1476 ได้มีการแก้ไขในปี 2533 ซึ่งตามบทบัญญัติเดิมสามีภริยาจะต้องจัดการสินสมรสร่วมกัน ต่อมาเมื่อแก้ไขในปี 2533 ได้แก้ไขใหม่ให้สามีภริยาจัดการสินสมรสร่วมกันในกิจการบางเรื่องเท่านั้น

[2] ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1480.

2.4 หนี้สินของสามี ภริยา

หนี้สินของสามีภริยา มี 3 ประเภท คือ

2.4.1 หนี้สินระหว่างสามีภริยาโดยสามีภริยาอาจมีหนี้สินต่อกันไม่ว่าก่อนหรือหลังการสมรสซึ่งจะต้องชดใช้ซึ่งกันและกันเหมือนกับการที่บุคคลทั่วไปมีหนี้ต่อกัน

2.4.2 หนี้ส่วนตัว ต่างฝ่ายอาจมีหนี้ส่วนตัวไม่ว่าจะมีมาก่อนหรือหลังการสมรส การชดใช้หนี้ส่วนตัวจะต้องชดใช้จากทรัพย์สินส่วนตัวของตนก่อน เมื่อไม่พอจึงชำระด้วยสินสมรสที่เป็นส่วนของตน

2.4.3 หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา หนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันให้รวมถึงหนี้ที่สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรสดังต่อไปนี้

2.4.3.1 หนี้เกี่ยวแก่การจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดูตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่อัตภาพ

2.4.3.2 หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส เช่น หนี้ในการซ่อมบ้านพักอาศัยที่เป็นสินสมรส หนี้เพื่อไปไถ่ถอนจำนองที่ดินอันเป็นสินสมรส

2.4.3.3 หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน เช่น สามีภริยามีอาชีพค้าขาย สามีกู้เงินมาลงทุนเพิ่ม

2.4.3.4 หนี้ที่สามีภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียวแต่อีกฝ่ายหนึ่งให้สัตยาบันเป็นหนี้ที่ฝ่ายหนึ่งก่อขึ้นเป็นส่วนเพื่อประโยชน์ของตนเพียงฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งให้ความยินยอมถือเป็นหนี้ร่วมที่ทั้งสองฝ่ายต้องรับผิดชอบร่วมกัน การให้สัตยาบันในหนี้ที่อีกฝ่ายหนึ่งก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียวอาจทำด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้

เมื่อสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันให้ชำระจากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกชำระหนี้จากสินส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจน

ครบจำนวนหนี้ โดยไม่จำต้องเรียกเอาจากสินสมรสก็ได้หรือจะเรียกชำระหนี้เอาจากสินสมรสก่อนเมื่อไม่พอจึงเอาจากสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายก็ได้

2.5 สัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรส

2.5.1 สัญญาก่อนสมรส

2.5.1.1 ชายหญิงต้องทำสัญญาก่อนสมรสในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้นจะทำเรื่องอื่นไม่ได้ โดยอาจทำสัญญาก่อนสมรสกำหนดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการสินสมรสในกิจการที่สำคัญ ๆ

2.5.1.2 ชายหญิงต้องทำสัญญาก่อนสมรส ก่อนหรืออย่างช้าในขณะจดทะเบียนสมรสจะทำหลังจากสมรสแล้วไม่ได้

2.5.1.3 ข้อความในสัญญาก่อนสมรส ต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

2.5.1.4 แบบของสัญญาก่อนสมรสต้องจดแจ้งไว้ในทะเบียนสมรสในขณะจดทะเบียนสมรสหรือทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สมรสและพยานอย่างน้อยสองคนแนบไว้ท้ายทะเบียนสมรส โดยสัญญาก่อนสมรสนี้จะเปลี่ยนแปลงเพิกถอนไม่ได้ นอกจากศาลจะอนุญาต

2.5.1.5 ชายหญิงจะทำสัญญาก่อนสมรสไว้หรือไม่ก็ได้ โดยหากคู่สมรสมิได้ทำสัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่นก็ให้ใช้บังคับตามที่กฎหมายครอบครัวบัญญัติไว้

2.5.1.6 สัญญาก่อนสมรสเมื่อทำขึ้นแล้วจะใช้บังคับกันในระหว่างสมรสเท่านั้น ดังนั้นหากไม่มีการสมรส หรือต่อมาหย่าขาดจากกันสัญญาก่อนสมรสจะไม่มีผลใช้บังคับ

2.5.2 สัญญาระหว่างสมรส

2.5.2.1 ชายหญิงอาจทำสัญญาใด ๆ ทางทรัพย์สินต่อกันในระหว่างมีการสมรสเหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ทำสัญญากันได้ เช่น สามียกที่ดินสินส่วนตัวของตนให้ภริยา ดังนั้นสัญญาให้โดยเสน่หานี้ก็คือสัญญาระหว่างสมรส

2.5.2.2 สัญญาระหว่างสมรสนี้กฎหมายอนุญาตให้มีการบอกล้างได้ และต้องบอกล้างเสียในเวลาใดเวลาหนึ่งที่ยังเป็นสามีภริยากันอยู่หรือภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ขาดจากการเป็นสามีภริยากัน เมื่อบอกล้างแล้วย่อมถือว่าไม่เคยมีสัญญาต่อกันเลย

2.5.2.3 การบอกล้างสัญญาระหว่างสมรสต้องไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

2.6 การสิ้นสุดการสมรส

ในการสิ้นสุดการสมรสเกิดขึ้นได้โดยความตาย ศาลพิพากษาเพิกถอน และการหย่า โดยการหย่ามี 2 วิธี คือ

1) หย่าโดยความยินยอม เมื่อสมรสกันไปแล้วหากสามารถตกลงแยกทางกันกฎหมายก็อนุญาตให้ตกลงหย่าขาดจากกันได้ เพียงแต่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ และมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อยสองคนจากนั้นก็นำไปจดทะเบียนหย่า

2) การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล กรณีที่คู่สมรสตกลงหย่ากันไม่ได้ และมีเหตุเกิดแก่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ที่กำหนดไว้ใน ตามมาตรา 1516 มีเหตุฟ้องหย่าหลายประการดังนี้

(1) สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา หรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(2) สามีหรือภริยาประ ติชั่วไม่ว่าความชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่าย

ก. ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

ข. ได้รับความดูถูกเกลียดชัง เพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไปหรือ

ค. ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(3) สามีหรือภริยาทรมานร่างกายหรือจิตใจหรือหมิ่นประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(4) สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งเกิน 1 ปี อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(5) สามีภริยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกและได้ถูกจำคุกเกิน 1 ปี ในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดและการเป็นสามีภริยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(6) สามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกิน 3 ปี หรือแยกกันตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกิน 3 ปี

(7) สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้สาบสูญหรือไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกิน 3 ปี โดยไม่มีใครทราบแน่ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(8) สามีหรือภริยาไม่ได้ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควรหรือทำการปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างร้ายแรง จนทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(9) สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกิน 3 ปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ กับความวิกลจริตถึงขนาดจะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(10) สามีหรือภริยาผิดทัณฑ์บนที่ทำไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(11) สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(12) สามีหรือภริยามีสภาพแห่งกายทำให้สามีหรือภริยาไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาลอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

3. บิดามารดาและบุตร

3.1 สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร

3.1.1 สิทธิหน้าที่ของบุตรที่มีต่อบิดามารดา

3.1.1.1 สิทธิในการใช้ชื่อสกุล

3.1.1.2 มีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาจากบิดามารดาและในทำนองเดียวกันบุตรมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

3.1.1.3 ห้ามฟ้องบุพการี บุตรจะฟ้องบุพการีของตนคือ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด ไม่ได้ไม่ว่าจะฟ้องเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา และไม่ว่าจะฟ้องด้วยตนเองหรือฟ้องโดยผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนอย่างอื่น แต่การฟ้องบุพการีในฐานะอื่นมิใช่พิพาทกันระหว่างบุพการีกับผู้สืบสันดานย่อมฟ้องได้ ไม่เป็นคดีอุทลุม เช่น ฟ้องผู้บุพการีในฐานะที่ผู้บุพการีนั้นเป็นผู้จัดการมรดก เป็นต้น

3.1.1.4 บุตรมีสิทธิรับมรดกของบิดามารดาในฐานะผู้สืบสันดานซึ่งเป็นทายาทโดยชอบธรรมลำดับแรก

3.1.2 สิทธิหน้าที่ของบิดามารดาที่มีต่อบุตร

3.1.2.1 มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร

3.1.2.2 มีสิทธิรับมรดกของบุตรโดยเป็นทายาทโดยธรรม

3.1.2.3 มีอำนาจปกครองบุตร เช่น กำหนดที่อยู่ของบุตร ทำโทษบุตรได้ตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน หรือเรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรของ

ตนไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือให้บุตรทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานานุรูป

ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรผู้เยาว์มีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของบุตรด้วย

บุตรชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นมีสิทธิหน้าที่ต่อบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายของตน บุตรนอกสมรสโดยทั่วไปไม่มีสิทธิหน้าที่ต่อบิดาที่แท้จริง แต่กฎหมายให้สิทธิแก่บุตรนอกสมรสที่จะรับมรดกของบิดาได้ หากบิดาได้รับรองบุตรนั้นแล้วโดยพฤติการณ์

โดยปกติผู้เยาว์จะอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา แต่หากผู้เยาว์นั้นไม่มีบิดามารดาหรือบิดามารดาถูกถอนสิทธิปกครองเสียแล้ว ศาลจะมีคำสั่งตั้งผู้ปกครองซึ่งผู้ปกครองมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูแทนและให้การศึกษาตามสมควรแก่ผู้เยาว์โดยผู้ปกครองมีหน้าที่คล้ายกับบิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครอง คือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ มีอำนาจกระทำการใด ๆ แทนผู้เยาว์ รวมทั้งการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ได้ตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอนและเรียกผู้เยาว์คืนจากบุคคลอื่นซึ่งไม่มีสิทธิกักตัวผู้เยาว์ไว้ เป็นต้น

3.2 บุตรบุญธรรม

3.2.1 เงื่อนไขทางด้านผู้รับบุตรบุญธรรม

3.2.1.1 ตามมาตรา 1598/19 กำหนดว่า บุคคลที่จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมได้นั้นต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะมาเป็นบุตรบุญธรรมของตนอย่างน้อย 15 ปี

3.2.1.2 ความยินยอมจากคู่สมรส ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมหากมีคู่สมรสจะต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อนที่จะรับบุตรบุญธรรม เว้นแต่คู่สมรสของตนไม่สามารถให้ความยินยอมได้หรือไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และหาตัวไม่พบเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ต้องขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตแทน

3.2.2 เงื่อนไขทางด้านบุตรบุญธรรม

3.2.2.1 อายุ กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำหรือขั้นสูงไว้ โดยตามมาตรา 1598/19 บุตรบุญธรรมจะต้องอ่อนกว่าผู้รับบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี

3.2.2.2 ความยินยอม พิจารณาได้ดังนี้

1) ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม หากยังเป็นผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดาของตนเอง

2) ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมหากมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วยตามมาตรา 1598/20

3) กรณีผู้เยาว์ที่ถูกทอดทิ้ง หรือมิได้ถูกทอดทิ้ง และอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์เด็ก ต้องได้รับความยินยอมจากสถานสงเคราะห์เด็กโดยไม่จำเป็นต้องไปขอความยินยอมจากบิดามารดาของผู้เยาว์ ตามมาตรา 1598/22

4) ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมถ้ามีคู่สมรสอยู่จะต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน เว้นแต่คู่สมรสนั้นไม่อาจให้ความยินยอมได้หรือไปเสียจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่และหาตัวไม่พบเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยคู่สมรสฝ่ายแรกต้องร้องขอให้ศาลสั่งให้อนุญาตแทนการให้ความยินยอมนั้น

3.2.3 ผลของการรับบุตรบุญธรรม

เมื่อการรับบุตรบุญธรรมมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว สิทธิและหน้าที่ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมย่อมเป็นไปตามที่มาตรา 1598/28 กล่าวคือบุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะเช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม และให้นำบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรมาใช้บังคับแก่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งสองโดยอนุโลม บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิใช้นามสกุลของผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษา และในทำนองเดียวกันก็มีหน้าที่ต่อผู้รับบุตรบุญธรรมเช่นเดียวกันกับหน้าที่ต่อบิดามารดาโดยกำเนิดของตน